

Boros Zoltán

A Pionír rádiótól a média-galaxisig

Gyermekkorom nagy élményei közé tartozik az a nap, amikor szüleim megvették az első “Pionír” rádiót. Talán van az olvasók között, aki emlékszik arra a barna dobozra, ami elől sárga vászonnal volt bevonva és gombjait mindössze két, később három állomás között lehetett csavargatni. Mindez Nagyváradon történt, az ötvenes években.

De nem ez volt az első “média-élményem”. Szüleimnek a háború alatt abban a kis faluban, ahol laktak, egyetlen hírforrásuk, amiből megtudhatták, hogy mi is történik a világban, az angol rádió magyar nyelvű adása volt, amit egy inkább magas mint széles telepes készüléken hallgattak, de amit a háború közepén be kellett szolgáltatni, bevinni a telepekkel együtt (hatalmas akkumulátorok) a községházára, ahonnan soha nem kapták vissza.

Ugye, szinte felesleges hozzátennem a költői kérdést: és ehhez képest mi van ma? Rengeteg tévécsatorna, egyetlen városban (például Bukarestben is) 9-10 urh-rádió, az interneten elérhető információs és multimédia-csatornák száma pedig ma már szinte végtelen.

Ezek a gondolatok kapiskáltak bennem útban egy magyar média-konferencia felé, amelyre sok országból, több kontinensről sereglettek tévések, rádiósok, média-szakemberek. Az előadás-sorozat a **“Magyarország 2000”** előrendezvénye volt. Az előző találkozók, amelyeket hívtak már *“sikerés magyarok világtalálkozójának”*, viselték a *“Magyarország képe a nagyvilágban”* vagy *“A magyarság szellemi erőinek összefogása az ország euro-atlanti integrációjának sikeréért”* mottókat, kiderült, hogy az egymástól nagyon különböző földrajzi és működési területekről összeraglott emberek találkozója lehet ugyan izgalmas és érdekes, de a vélemények, a gondolatok annyira szerteágazóak, hogy igen nehéz az elhangzottakat utólag szintetizálni és még nehezebb hasznosítani. Így született meg az ötlet, hogy idén szakkonferenciák készítsék elő a nagystílusú “Magyarország 2000” rendezvényt. Az egyházi konferencia után a szervezők (a Határon Túli Magyarok Hivatala és az Országos Rádió és Televízió Testület) ezt a másodikat a magyar médiának, egy magyar média-stratégia kidolgozásának szentelték. Dicséretükre legyen mondva, hogy most valóban célirányosan első sorban olyanokat hívtak meg, akik a maguk területén nemcsak szakemberek, hanem döntésképesek is, egy konszenzuson

alapuló stratégiai elképzelést akár azonnal a gyakorlatba tudnának ültetni a saját intézményükben.

Mi teszi a témának a felvetését egyre sürgősebbé? Semmi más, mint az utóbbi évtizedben bekövetkezett – nálunk kissé megkésett – fejlődési folyamat: hogy Budapesttől egy-két ezer kilométerrel távolabb is legalább két (Székelyföldön öt-hat) magyar nyelvű televízió és 3-4 rádió adásai láthatók, hallhatók. Ezekhez adódnak hozzá a Magyarország határain kívül, Ausztriában, Szlovákiában, Romániában, Szlovéniában, Ukrajnában, Jugoszláviában, Egyesült Államokban, Kanadában, Olaszországban, Nagybritanniában, Ausztráliában stb. készülő magyar nyelvű rádió- és televízió-műsorok.

Amint bevezetőmből kiderült, már a negyvenes években “áthallgatóztak” az emberek a gyakran változó határokon. Ebben a mai, földrajzi távolságokat semmibe vevő műholdas kommunikációs világban, “*globális faluban*” a magyarul beszélő médiumok akár egyetlen szobából is elérhetők egy műholdvevő és egy számítógép segítségével.

A franciák annyira büszkék arra, hogy nemcsak Franciaországban beszélnek a nyelvüket, hanem több volt gyarmaton is és más civilizált országokban, hogy nagyhatósugarú tévéadást (TV5) és rádiót (RFI) működtetnek állami pénzen. Nemzetpolitikai alapelem a kapcsolattartás a “franciául beszélő”, “*francophon*” világgal. Mennyivel indokoltabb, hogy Magyarország azokra is gondoljon, akik nem jószántukból cserélték el az állampolgárságukat, hanem vagy az ország költözött el felőlük, vagy emigrálni kényszerültek. És a “külhoni” magyarok túlnyomó többsége ezek közé tartozik. Ma már nem illúzió: a technika fejlődésével létrejött egy “*hungarofon világ*”, csak észre kell venni. Ebben a világban nem számítanak a politikai határok, nem kell útleveél, teljesen mindegy, hogy milyen színű a személyi igazolványunk.

A globális kommunikáció fejlődésének köszönhetően ma már Budapestről meg lehet szólítani a televízió képernyőjéről és a rádió hullámain keresztül a magyar nemzetnek minden olyan tagját, aki Európában él. Csak akarat és pénz kérése, hogy ezt a mondatot így írassuk le: ‘a magyar nemzet *minden* tagját’.

Hol vagyunk mi, határon túli magyar (közszolgálati- és magán-) televíziósok, rádiósok ebben a globális magyar faluban? Egy székelyudvarhelyi rock-együttes szellemes nevét parafrázálva: *Európa hátsó udvarában*. A magunk országában kisebbségi, sokszor kisebbségből, kisebb pénzü, szegény *globálisfalu-széli rokonok*.

Pedig a Temesvári Rádió magyar adását Bécsben is hallgatják, a Román Televízió hatósugara a magyar földi sugárzású adókének több, mint a kétszerese.

Hogyan kerülhetnénk beljebb, rangosabb helyre ebben a globális faluban? Erről beszélgettünk másfél napon keresztül a burgenlandi, New York-i, clevelandi, sidney-i, kolozsvári, pozsonyi, budapesti, újvidéki, ungvári, linzi kollegákkal. Kiderült, hogy a határon túliak ma is szinte patrónusuknak tekintik a magyar közszolgálati intézményeket: a Magyar Rádiót, a Magyar Televíziót, a Duna Televíziót. Tőlük várják a szakmai, segítséget és az esetleges műszaki támogatást, velük igénylik a kapcsolattartást. Az amerikai és ausztráliai magyarok szeretnék, ha kontinensükön is láthatók lennének a magyar műholdas műsorok, de ragaszkodnak saját magyar nyelvű műsoraik továbbfejlesztéséhez is.

A három magyar alapintézmény vezetőinek álláspontja nem egységes. A **Magyar Rádió** rendszeres szakmai sőt műszaki segítséget nyújt a határon túli rádiók szerkesztőinek. Műsorokat, főleg zenei felvételeket ad át, archívumát (a szerzői jogok tiszteletben tartásával) a rendelkezésükre bocsátja.

A **Magyar Televízió** új elnöke, Szabó László Zsolt elképzelésében egy “nemzeti televízió” kialakítása szerepel. A Magyar Egyes nézettsége (bár sokat veszített a növekvő konkurencia miatt), az országon belül is jelentős, a Magyar kettős műholdon van, tehát az intézmény “megszólíthat” bel- és külföldön minden magyar nézőt. A határon túli tematika egyelőre főleg a “Magyar Ház” műsoraiban van jelen, de igyekeznek integrálni a határon túli magyarokról szóló információkat más műsorokba is, például a Híradóba, rendezett kapcsolatra törekszenek a határon túl működő magyar szerkesztőségekkel. Igaz, egyelőre az MTV nem egy szerkesztőjében még él az előítélet: hogy a magyarországi nézőt nem érdeklik a határon túli magyarokról szóló információk. Vagy lehet, hogy nekik van igazuk?

A **Duna Televíziót** a magyar média-törvény szerint azzal a céllal hozták létre, hogy tájékoztassa a határon túli nézőket. Ezt meg is teszi munkatársai legjobb belátása szerint. De nem jut el a belföldi nézőkhöz, mert magyarországi nézettsége nem haladja meg a 3%-ot. A határon túli magyar szerkesztőségeket nem tekinti partnernek, nem épít velük hivatalos kapcsolatot, saját tudósítói hálózat kialakításán dolgozik, újabb kormánypenzektől szeretne műszakot telepíteni külföldre.

Az **Országos Rádió és Televízió Testület** egyelőre csak belföldre ír ki pályázatokat.

A magyar kormány nem avatkozhat bele a média dolgába, a demokráciában már nincs, vagy csak minimálisan és kerülő úton van erre eszköze. Egy dolgot tehet: hogy támogasson egy, a szakma által kidolgozott nemzeti média-stratégiát. Hogyan? A célkitűzések mentén kiírt pályázatokkal, a Műsorsugárzási Alap és az ORTT rendelkezésére álló pénzforrások cél-

tudatos befektetésével, az Antenna Hungáriánál még meglévő tulajdonosi részarányából származó döntési lehetőségeivel.

Mit kíván a magyar média?

- **Magyar média-galaxis.** A konferencián egyértelműen kiderült: első sorban *szemléletváltásra* lenne szükség. Az éterben amúgy sem léteznek határok, az EU-ban támogatják a határon átívelő regionális együttműködést. A szomszédaival való jó viszony (Jugoszlávia kivételével) ma már lehetővé teszi, hogy Magyarország a Kárpát-medence magyarul (is) sugárzó rádióit, televízióit egyetlen összefüggő rendszernek tekintse, amelynek tagjaival a közszolgálati alapintézmények (MR, MTV, DTV) különböző szintű, kölcsönösen előnyös élő kapcsolatban lehetnek. Fontos tényező, hogy a helyi média munkatársai lényegesen jobban, belülről ismerik saját régiójuk helyzetét, problémáit. A Duna TV mintájára megalakulhatna egy, az egész Kárpát-medencében hallható **“Tisza Rádió”** – hangzott el a tanácskozáson.
- A Magyar Állandó Értekezlet mellett meg kellene alakítani egy konzultatív Média-bizottságot.
- A konferencián résztvevők elmondták: a szakintézmények, a magyar közszolgálati televíziók kellene, hogy felvállalják a határon túli magyar szerkesztőségek **patronálását**, legalább olyan intenzitással és önzetlenséggel, amint azt a Magyar Rádió már évek óta teszi a kisebbségi magyar rádióstúdiókkal.
- Az európai értelemben vett regionalizmus szellemében a "konzervek", előre gyártott műsorok mellett, a magyarság Kárpát-medencei összetartozásának szimbólumaként jelenjenek meg a határon túli magyar szerkesztőségek bevonásával a duplex és a triplex **körkapcsolásos adások**.
- A jelenlegi *"vegyes"* és *"mindenes"* közszolgálati tévécsatornák helyett, amelyek egymás nézőit csábítják el, olyan profilt kellene kidolgozni a következő évadra a Magyar Egyesnek és a Magyar Kettesnek valamint a Duna Televízióknak, ami biztosítaná mindhárom televízió önálló, a másik kettőtől eltérő, **különböző rétegeket megcélzó arculatát**.
- Oda kell figyelni a multimédia rohamos fejlődésére. Az amerikai Magyar Emberjogi Alapítványnak (HHRF) köszönhetően az erdélyi magyar lapok megjelenésük napján az egész világon olvashatók. Ez a jövő a rádió és a video területén is.
- És végezetül: létre kellene hozni egy Nemzeti **Médiafejlesztési Alapot**, amely - az ORTT-vel és az Országimázs Központtal együttmű-

ködve – az említett tanácskozás legfontosabb következtetéseit a gyakorlatba ülteti.

Ezek a Budapesten elhangzott gondolatok, amelyek első sorban az anyaországgal fenntartandó viszonyrendszerre vonatkoztak, nem feledtethetik el, hogy saját írott és elektronikus sajtó nélkül a kisebbség elveszíti identitása megőrzésének egyik leglényegesebb alkotóelemét. A **kisebbségi magyar médiát** a saját országban a magyarság politikai érdekképviselője és a magyar részesedésű tőke tudná fejleszteni, Magyarországról a közszolgálati alapintézményekkel karöltve a határon túli magyarokért felelősséget érző politikai vezetés tudná támogatni.

A huszonegyedik században, az elektronikus média szédületes fejlődésének, terjeszkedésének a korszakában, egy ilyen nagyságrendű közösségnek, mint amilyen a romániai magyarság, saját **egész napos magyar nyelvű rádió és televízió adásra van szüksége**. Ez az igény van olyan fontos a média területén, mint amilyen a magyar egyetem az oktatás körében.

Hogy az életre hívandó **magyar média-galaxis** teljes jogú tagjává válhassunk.

/2000/